

Zenatudományi szekció:

Műsorait október 2-9-16-23-30-án rendezik a Dömbön „Evszázadok orgonamuzsikája” címmel. A koncerteken Magyarország legnevesebb előadó orgonaművészei lépnek fel: *Ella István* és *Ella Péter*, *dr. Gergely Ferenc*, *Kolos István*, *Kovács Endre* és *Lehotka Gábor*. Közreműködnek: *Gregor József* (ének), *Kovács Kálmán* (trombitaművész), *Simándy József* (ének), a *Bartók Béla Enekkar Rozgonyi Éva* vezetésével, a *JATE-kórus Szécsi József* vezetésével.

Az előadások a jelzett napokon 20 órakor kezdődnek a Fogadalmi templomban. (A bérletek ára 40 forint.)

Képzőművészeti szekció:

November 14.: *Véletlen és művészet a XX. század képzőművészetében*. Előadó: *Beke László* művészettörténész.

November 21.: *A XX. század építőművészeti stílusai és irányzatai*. Előadó: *dr. Vámosi Ferenc* tanszékvezető egyetemi tanár.

November 28.: *Picasso-tól napjainkig*. Előadó: *Lelkes István*.

Az előadások a jelzett napokon 20 órakor kezdődnek a Berrich Béla téri Béke épületben.

Színháztudományi szekció:

December 5.: *Az animációs filmekről — filmbemutatóval*. Előadó: *dr. Matolcsi György*, a Pannónia Filmstúdió vezetője.

December 12.: *Bábművészet a színházművészetben*. Előadó: *Balogh Géza*, a Bábszínház főrendezője.

December 19.: *Pál István, a Szolnoki Színház rendezője tart előadást*.

Az előadások a meghirdetett napokon 20 órakor kezdődnek a JATE-klubban.

Collegium Politechnikum:

Október 3.: *Afrika élmények* — címmel *dr. Szederfai Akos*, a Budapesti Állatkert főigazgatója, Afrika-kutató tart előadást.

Az előadások ideje 20 óra, helye: a Herman Ottó Kollégium tárgsalója. (A további négy rendezvény tematikáját és időpontját később közöljük.)

Művelődéseméleti szeminárium:

Az újonnan szervezett foglalkozások célja felkészíteni a hallgatókat a tiz napos népművelési gyakorlatra. Az első félév öt szemináriumán *dr. Vitányi Iván*, a Népművelési Intézet igazgatója művelődésszociológiai előadásokat tart. A foglalkozások a később meghirdetett napokon 18 órakor kezdődnek, a Bölcsészettudományi Kar II. sz. termében (2. em.)

Filmesztétikai kör:

Előadásainak kezdete szombat 14 óra 30 perc, helye az Auditorium Maximum.

„Az egyetemes filmművészet főbb irányzatai 1945. után”

Október 7.: *A neorealizmus kialakulása, eredményei, hatása*

Október 21.: *A New York-i iskola*

Október 28.: *Ingmar Bergman és a svéd film*

November 18.: *Antonioni és Fellini művészetének útjai*

November 25.: *A szovjet új hullám ideológiája, művészete*

December 9.: *A lengyel iskola és eredményei*

Már jóval a bemutató előtt „téma” volt Csoóri Sándor és Sára Sándor új filmje, a 80 huszár. Nemcsak azért, mert az alkotók mögött volt már néhány emlékeztető teljesítmény, hanem mert a sajtó, a rádió is többször felhívta rá a figyelmet. Az első bírálók egyike, Torna József például minden óvatosságot mellőzve megállapította, hogy „a 80 huszárral az újabb magyar filmtörténet ért el egyik nagy pillanatait”.

Végül a bemutató visszhangja — nem feltétlenül az alkotók hibájából — nem felelt meg a fokozott várakozásnak. Úgy tűnik, mindenki valami mást várt, mint amit kapott.

Elsősorban a téma adott erre lehetőséget. A külföldön állomásozó és a forradalom hírére hazaszökő huszárok története bőven kínálja a romantikát, a váratlan fordulatokat, tipikusan olyan anyag, amit — Csoóri fogalmazása — „körülleng Jókai fehér szakállá”. Ráadásul Csoóri azt is mondta egyik nyilatkozatában, hogy cselekményes filmet, közönségfilmet készítettek. Aki erre számított, annak eleve csalódnia kellett, hiszen a történet — ez tény — elég szegényes. A határ felé menekülő nyolcvan huszár kálváriája nem sok izgalmat kínál, már csak azért sem, mert kezdetől érezni: szinte reménytelen a vállalkozás. Ráadásul a rendezőt nem is elsősorban ez érdekli: „Olyan történelem-metaphorát igyekeztünk megfogalmazni, amely bár az 1848-49-es eseményekhez kötődik, ráillik minden előbbi és későbbi föllobbanásunkra.”

A metafora kezdetben egyértelmű: a Lengyelországban állomásozó huszárak között megérik

az elhatározás a hazatérésre. Közben a kisvárost megszálló osztrák parancsnok, a magyar tiszt, a lázadó diákok véleményét éppúgy megismerjük, mint a huszárak reakcióit. A hagyományos történelmi film szabályai szerint zajlik a cselekmény, a vélemények nyílt színen csapnak össze, s ebből egyértelműen kirajzolódik a konkrét történelmi alaphelyzet. Tart ez egészen a szökésig.

Onnantól kezdve viszont valóban a jelképre kerül a hangsúly. Aminek a filmben el kellett dölnie, az már eldőlt. Ezzel együtt eltűnnek a történelmi rekvizitumok, a korra már csak az egyenruhák utalnak. Marad nyolcvan ember, aki körülvéve a tülerőtől ember nem járta sziklákon, néptelen hegyzorosokban próbál egyre nagyobb veszteségek árán hazajutni. Közben a politikai érvektől átveszi a szót *Sára Sándor* — nyugodtan mondhatjuk — világvizonylatban is egyedülálló operatőr művészete. De nem az üres dekorativitás!

A huszárak számára egyetlen kérdés marad: hazajutni vagy elveszni már az úton. Nem harc ez, hanem győtrődés a harcig való eljutásért. Nincs utalás korábbi és későbbi „fellobbanásokra”, de éppen a konkrét körülmények elhagyása miatt, a példázat általánossá bővül. Tovább haladva a Hőszakadással megkezdett úton, Sára nem egy szabadságharcról, hanem a magyar szabadságharcról, a magyar történelemről szól.

A történelmi lecke a szavaknál mélyebben, valahol a képek szintjén fogalmazódik meg. E tekintetben kulcsszerep jut a film egyik legemlékezetesebb képsorá-

nak: a huszárak túl az első veszteségeken, de még az út elején, kétségbeesett menekülés után, összeverődnek egy tisztáson. A kamera először végigfutja a fáradt, elkínzott, de mindenre elszánt katonák arcát, majd minden átmenet nélkül a láthatárt szegélyező acélszürke hegyekre „téved”. Sára meglátta és meg tudta láttatni a magyar sors, a magyar történelem talán legnagyobb tragikumát.

Egy maroknyi katona sorsa jelképpé, erkölcsi példává magasodik. A film végén még felvillan a siker lehetősége, de a bukás törvényszerű. A fölizzó morális, emberi nagyság azonban túlmutat a tragédián. A rendező segítségével van ebben néhány kiforrott, sallangoktól mentes színészi teljesítmény: *Torday Gézaé*, *Dózsa Lászlóé*, *Madaras Józsefé*, *Cserhalmi Györgyé*, *Juhász Jácinté*.

FUTÓ GYÖRGY

Az egyetemek szép feladata, hogy hallgatóikat a hivatás gyakorlásához szükséges tudás mellett a közösséggé szerveződés élményével is megajándékozzák. A magyar egyetemeken nagy múltja van az azonos érdeklődésű fiatalok összefogásának. Éltre szóló barátságok, szövetségek követték egymást a csoportokban, melyekről nehéz volna eldönteni, hogy tagjaik emberi kiteljesedéséhez vagy szakmai felkészüléséhez adták-e többet, hiszen e két terület legtöbbször nem választható szét: a szikrázó viták, az emberi vonzalmak és ellentétek e máshol meg nem teremthető légkörben gyarapodhatnak jobban és legmaradandóbban a tudás, az önálló gondolatért érzett felelősség pedig emberségre tanít.

A fiatal írók, költők is általában keresik egymás társaságát, hiszen a pálya kezdeti szakaszában ez a kritikának, a „visszajelzésnek” szinte egyetlen módját biztosítja számunkra. Az egyetem szervezettségével, az együtt élő, dolgozó diákok tömegével, kedvező lehetőségeket nyújt irodalmi alkotókörök alakításához.

Igaz, kevés egyetemi alkotókör nyer irodalomtörténeti jelentőséget, mint a Négyasszony stílusgyakorlatok, vagy a Szegedi Főiskola Művészeti Kollégiuma. Az alig huszonegyes fiatalok körében lassan történik meg az értékek kiválasztódása, ígéretes indulások gyakran folytatás nélkül maradnak, s észrevétlen kezdeteket követhet a tehetség magasra szárnyalása. Az alkotókör éppen az értékek kiválasztásában segíthet, abban, hogy az alkotásra képes tehetség elváljék a művészetet befogadó „csak” olvasótól, még anélkül, hogy ez utóbbi súlyosabb sérüléseket szenvedne.

A szegedi egyetemista-főiskolások fiatalok 1962-64. között működő „Egess!”-körének átfogó megítéléséhez még nincs elég távlatunk, hiszen akik egykori tagjai közül megmaradtak írók-költőknek, ma is fiatalok, egy-két kötetükkel éppen csak túl a pálya első igazi állomásain. Ugyanakkor a kör a szokásosnál több tehetséges fiatal bocsátott szárnyra, s ez indokolja, hogy felidézzük másfél évtizeddel ezelőtti útját a megalakulástól az ilyen csoportok életében törvényszerűen bekövetkező gyors széthullásig.

A szegedi egyetemi ifjúság körében évtizedes hagyományai vannak az alkotók csoportokba szerveződésének. A Szegedi Főiskola Művészeti Kollégiuma e

Bistey András:

AZ „ÉGESS!” ÚTJA
Jegyzetek a szegedi fiatalok alkotóköréről

hagyományok legszebbike, amelyet példaképnek vállalt az „Egess!” is. Nem véletlen, hogy történetéről éppen a 60-as évek közepén írt könyvet Csaplár Ferenc, aki idősebb diákként maga is szoros kapcsolatban állt az „Egess!”-körrel.

A közvetlenebb előzményeket a szegedi fiataloknak az ellenforradalom után megszervezett alkotókörében, az Egyetemi Írók Munkaközösségében lehet keresni.

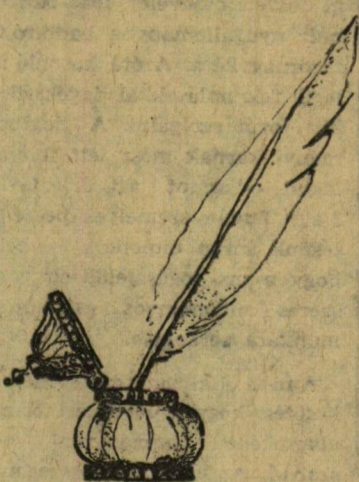
Amikor *Király István* 1957-ben a Szegedi Tudományegyetem tanára lett, igen nagy részt vállalt a pezsdülő szellemi élet alakításában. Részt vett a Tisztaíj szerkesztésében, és maga köré gyűjtötte a tehetséges egyetemista alkotókat is. E körnek tagja volt többek között *Fenékeli Judit*, *Ratkó József*, *Hatvani Dániel*, *Bárdos Pál*, *Papp Lajos*, de nem csupán költőket és írókat nevelt, hanem kritikuskokat, irodalomtörténészeket is: *Kovács Sándor Ivánt*, *Ilia Mihályt*, *Bíró Ferencet*.

1959-ben megjelent a „Szegedi Főiskola Antológiája”, melyet *Király István* és *Kiss Lajos* szerkesztett. Az antológia, címének megfelelően, nem csupán egyetemi hallgatók írásait közölte. Szerzői között volt például *Tóth Béla*, s többen, akik már korábban elvégezték, vagy pályájuk során útra ejtették az egyetemet vagy a főiskolát.

A „Szegedi Főiskola Antológiája” már a lezárás, az összegzés eredménye volt. Az Egyetemi Írók Munkaközösségének tagjai hamarosan elkerültek az egyetemről, szétszétletek, kapcsolataik meglazultak, még azoké is, akik nem távoztak el a városból.

Olyan időszak következett, amelyben nem jött létre számottevő irodalmi csoportosulás a Szegedi Tudományegyetemen. Amikor azonban 1962 őszén megalakult az „Egess!”-kör, e korábbi csoport szervezésének, vezetésének tapasztalatait sikerült felhasználni, hiszen *Kovács Sándor Iván*, *Ilia Mihály* az egyetem fiatal tanáregyédeként figyelemmel kísérte és segítette munkáját.

A kör az 1961-62-es tanévben beiratkozott hallgatók kis irodalmi körének, és az egy évvel idősebbekből alakult, úgynevezett Tizek Társaságának egyesüléséből formálódott. Nem voltak szoros szervezeti keretei, tagjainak közösségiigénye tartotta össze. Munkáját kezdetben *Szabolcsi Gábor* irányította, de a továbbiakban *Kovács Sándor Iván*,

Ilia Mihály is gyakran részt vett az összejöveteleken, a közös bemutatkozások előkészítésében.

A kör munkájának nagy lendületet adott a Szegedi Egyetem megindítása. (A hatoldalal lap első száma 1963. február 15-én jelent meg.) Felelős szerkesztője *Papp Lajos*, a korábbi csoport költő tagja volt, a folytonosság tehát e szálon is kötötte az „Egess!”-t a régebbi irodalmi körhöz. A Szegedi Egyetem jó darabig kéthetenként egy teljes oldalon, az Egyetemi Szép Szó rovatban közölte a diák szerzők műveit. A legelső számban jelent meg *Kelemen János Egess!* című verse, amely később az első közös bemutatkozó est címét és a kör (nem hivatalos) nevét is adta.

Az „Egess!”-kör elnevezés az első közös bemutatkozás után került a közudatba. Hivatalosan sohasem neveztek így a csoportot, magánbeszélgetésekben azon-

ban csak e néven emlegették, s az első fellépést követő években a kritikák is csak ezt az elnevezést használták.

Egyetemi alkotókörök sokféle céllal és szándékkal alakulhatnak. A már említett kritikaigény mellett fontos szerepet játszhat, hogy a közös fellépés egyénileg is nagyobb súlyt ad a csoport tagjainak, az erősebb tehetségek „fényében” az egészen gyengék eltűnnek ugyan, a kevésbé mutatósak azonban felragyognaknak, közösen könnyebben elháríthatók az esetleges anyagi-adminisztratív akadályok.

Az „Egess!”-kör megalakulásában mindez kétségtelenül szerepet játszott, de nem döntő módon. A legfontosabb összetartó erő a közös világnézeti alap volt, az egyetértésnek olyan minimuma, amely jó ideig a művekben is megmutatkozott, s azt eredményezte, hogy az „Egess!”-kör estjeinek műsora jóval egységesebb volt, mint a hasonló szerzői esteké. Ezt a közönség és a kritika is elismeréssel fogadta, s amikor később a pályák valamelyest távolodtak egymástól, a meggyengült egységet a művészi színvonal hanyatlásának, válságnak gondolta, holott valójában a szuverénabb fejlődő tehetségek kibontakozásának szükségszerű állomása volt.

Az „Egess!”-kör nem csupán irodalmi csoportosulás, hanem műhely is volt, amelynek tagjai a művészetben és azon kívül is keresték a választ a kor kérdéseire. Jellemző vonása volt a szellemi érzékenység, nyitottság, amellyel tudatosan kerestett példaképeket, vállalkozott felfedező portyákra a világirodalomban. *Kurucz Ferenc* latin költők műveit, *Kelemen János* Ungarettit, *Pavesét* fordította, igazi közös munkává, tudatosan vállalt programmá azonban *Jevtusenko* fordítása vált, s ez már önmagában is jelzi a legfontosabb világnézeti alapokat. Az „Egess!”-kör három tagja, *Kelemen János*, *Rigó Béla* és *Veress Miklós* összesen nyolc *Jevtusenko*-fordítást adott közre a Szegedi Egyetem 1963. március 5-i és március 27-i

számában. Ez még az első, magyar nyelvű *Jevtusenko*-kötet, a *Rakéták* és *Szekterek* megjelenése előtt történt, tehát a fordítások közreadása egyebek között tájékoztató szerepet is betöltött, és mindenképpen jelzi a világirodalom új értékeinek birtokba vételére irányuló szándékot.

Az „Egess!” programját a március 27-i *Jevtusenko*-összeállítás bevezetője is tartalmazza, bár célja és terjedelme szerint nem programadó cikk. „A fordítók nevében” című bevezető (*R. B. — Rigó Béla* írása) arra a kérdésre ad választ, hogy a fordítók miért éppen *Jevtusenkót* választották: „(*Jevtusenko*) a kommunizmus költőtípusának első képviselője, aki kiragadta a széplelkeket és szakértőket zárt, finom kultúrájú köréből a lírát, és visszavet a megalkotójának, a tömegeknek.” E megállapítás túlságosan egysíkú, jó adag elfogultságot is rejt, de nem *Jevtusenko*, hanem az „Egess!”-kör jellemzésére ideértük. Egyébként más helyen a szóban forgó bevezető is árnyalja a képet: miközben méltatja *Jevtusenko* érdemét, hogy szakított a szemiatizmussal, szeméretet retorikus, olykor bombasztikus stílusát, azt, hogy közéletisége gyakorlata csak póz, nem mélyről feltörő igény.

Ez a Szovjetunióban tízezres hallgatóság előtt rendezett szabadtéri vagy Sportpalota-beli költői estek időszakára, a szovjet film „új hullámának” évtizede, amely a magyar ifjúság jelentős részére is erős hatást gyakorolt. *Che Guevara* nevét még nagyon kevesen ismerték akkor, de szükség volt *Che* figurájára ideálra, s ezt a szerepet egy-két évig *Jevtusenko* is betöltötte.

Az „Egess!” három fordítója további *Jevtusenko*-versek közlését ígérte: „Ezen kis gyűjteményen kívül szeretnénk további *Jevtusenko*-verseket közölni, a már rendelkezésünkre álló kéziratok alapján a Szegedi Egyetem nyugodtan a legnagyobb magyar *Jevtusenko*-fórummá válhat.” Páratlan vállalkozás lett volna: az orosz nyelvű folyóiratok figyelemmel kísérésével a megjelenő *Jevtusenko*-versek folyamatos fordítása és közreadása magyar nyelven. A terv azonban nem valósult meg. A szerzőket elkedvetlenítette *Jevtusenko* sok közepes, szürke költeménye, rájöttek, hogy válogatásra mindenképpen szükség van, de a szándék megvalósulásának még fontosabb oka volt, hogy sokan félreismerték *Jevtusenkót*, anarchistát láttak benne.

(Folytatjuk.)